

КРАЯТ НА МАЧИЗМА?

Марин Бодаков за „Хавайските острови“ на Борис Априлов

Несъмнено в българското писане назрява моментът, когато то окончателно ще преодолее инфантилната си влюбчивост в мощни дискурси, ще откаже досадно и мазохистично да ги симулира, няма да се присламчва в подслона на авторитети.

Последните ни книжовни месеци донесоха заглавия, които откровено нехаят за актуалните в българската литература властови доминации, настояват за важността на своята независимост. В случая значими са както ценностните им послания, така и отсъствието на сервилност към литературните етажи.

Публикуваният от издателство „Отечество“ последен роман на Борис Априлов навлиза именно в тази серия смисли и през тях неговото значение може да бъде преувеличено като явно свлачище по мачисткия континент в нашата литература. Още повече че неистовото нежелание на българските медии да произнасят нужните граждански истини отвори харман за откровено простовати творби като романите на Калчев, Даверов и приятели, правейки ги емблематизация на събитията в българската проза през последно време. Самият Борис Априлов компенсира в „Хавайските острови“ понятието „лошо писане“, с което Бойко Пенчев елегантно назова този нахакан масив от произведения.

Колкото и банално да е, „Хавайските острови“ е венецът в творчеството на автора, нарочен за класически детски писател романът е писан 1993-1994 година от вече неизлечимо болният Априлов в Тел Авив и е отпечатан след смъртта му. Изглежда четем текста в неговия суров вариант факт очевиден от пропуските в редакторската работа, умножени от коректорската немарливост.

Какво съдържа досието на твореца: отличен (и полупрочетен) маринист, отвратен от своите ратник, последвала женитба с еврейско момиче, един от малцината български писатели, направил опит да се препитава само с писане.

Също така: фанатичен ветроходец, построил сам своя лодка и живял встрани от кафеената гмеж, имал проблеми и преди, и след Девети. Днес костите му почиват в Израел, като че ли неговият

житейски стил изкусява много повече от публикуваните произведения, които достигат тавана на отличната средна ръка.

Всички тези забележки са уместни, ако „Хавайските острови“ не е чудесен старомоден роман, фасциниран от най-добрите англоезични образци на тривиалната литература; малко тъжен и благородно патиниран текст. Уловките му са лесно разчитаеми и това доставя удоволствие, примамва към класическото четене и очаквания. Но Борис Априлов предлага съвсем различна версия на мачизма, той откроява светлите аспекти на здравия, уравновесен и любещ мъж, подпъхва под пичовските подвизи горчивина и насмешливост.

Романът визира събития от последните седем години през призмата на предхождащите ги седемдесет. Борис Априлов дава меки и почтени обяснения за тях, убеден съм, не само заради далечината на израелския град, не се срамува да каже, че притежателите на реституирани имоти са преобладаващи вчерашни парвенюта. Авторът умее да изважда събитията в далеч не дребнав контекст, а грубоватия му език отправя към една старовремска класа, към чистоплътност.

На летливата глупост на комунизма Априлов противопоставя майчинската вечност на морето и нейната огромна свобода. Ако възторжени и диви саги затварят човешкото същество в кутия с огледални стени, в „Хавайските острови“ съвременността се оказва рисуван параван, който бърже нагъва смислите си, за да покаже зад гърба си почти митологичното битие на своя герой. „Вече не съм склонен да твърдя, че най-важното нещо на този свят е любовта, нито вкарването и изкарването, а съществуването да виждаш въздуха пред себе си“, пише Априлов.

Прощалният роман на Борис Априлов е изключително личен и тук е времето да припомним, че тъкмо Ахасфер е прозвището, с което е познат на най-близките си. Частната митология на автора съвместява в едно романовото тяло под нервната мускулиста кожа на мачо-героя глъбинния Човек-без-родина, винаги неуместния, скитника в непостижимото. За това се изисква авторепресивна смелост.

Увеличащото в „Хавайските острови“ не е прозрачният психологически хастар на текста: един богат и достоен мъж пътува с яхтата „Илюзия“ към своя Ханаан – Хавайските острови, преживявайки късен роман с англичанка (грозничка 50-годишна Афродита, Съдбата, Смъртта), която предпочита да го нарича с името на изнасилвача си от преди години. Сам капитанът (и съпруг на любимата) избира героя за свой наместник на кораба, докато на фора (на фона???) на забравения български XX век се продъни не само „Илюзия“, но и самата илюзия за предрождено блаженство.

Целият текст е пропит от копнежа по сливане и колкото повече се развива изложението, толкова по-смайващи форми предприема той – от различни жени през сукането на мляко от кит-майка в океана и желанието на героя да се люби с нея (един наистина забележителен пасаж) до завръщането „към зверчето от клоните на дърветата“. Самата яхта „Илюзия“ се превръща в една невъзможна Родина, но спокойствието на персонажа е кратко и прокълнато.

В сравнение с внушенията на романа, езикът на „Хавайските острови“ се отказва по-бавно и опърничаво от мъжкарските си изцепки и негацията на интелектуалното начало – героят се вайка, че почва да белетризира, отвращава се от бездарния си син-писател, хем иска да подиграе писането, хем не успява, сам начева дневник, повест, отбелязва, че повече му се пише, отколкото чете. Борис Априлов изпуска конците на своя герой, за да чуем в крайна сметка самия писател, изправен пред лицето на смъртта.

„Хавайските острови“ и Борис Априлов щедро поощряват хубавите черти на мачизма, насищайки го със старомодна светлина, а самият Ахасфер е един мъжкар, замаян от носталгия.

Сбогом на мачизма ли?

Марин Бодаков

Борис Априлов. *Хавайските острови*,
издателство *Отечество*. С., 1997.